

דף ז

'היכי דמי, אילימא דהוא מופלא והם אינן מופלאין פשיטא... ואי דאינן מופלאין והוא לאו מופלא, אמאי מתכפר לו בפני עצמו הא הוראה דידיה ולא כלום היא...' – רש"י פרש שהקושיא על 'הורה בפני עצמו' איך משכחת לה, כיון שאינם מופלאים אין כאן הוראה המחייבת קרבן. ולפי זה יכול היה לתרץ שהכהן מופלא והב"ד נמלכו בו כשהורו, או להפך, הכהן נמלך במופלא שבבית דין קודם שהורה, אבל לא היה מושב ב"ד על הוראתו.

אך אפשר שהקושיא היא גם מ'הורה עם הצבור מתכפר עם הצבור'; דין זה אין טעמו משום שהכהן המשוה בכלל הציבור ולא חלה הוראתו לעצמו כיון שכבר הותר הדבר עפ"י הוראת ב"ד הגדול, לכל העם וגם לו בכלל – אין זה הטעם, שהרי אמרו בסמוך שאפילו הורה בחלב זה והורו הם בחלב אחר – מתכפר עם הצבור [ואמנם אין כן דעת אביי, כדלהלן]. וגם הרמב"ם השמיט דין זה], אלא מבואר שהוא חידוש דין שכשמתחייב כהן משיח פר ונתחייבו גם הציבור פר בהוראת ב"ד – נחשיב מכשול אחד לשניהם ומתכפר הכהן עמם. ולפי זה יש לומר שאין כהן משיח חייב אלא בהוראת עצמו, אבל אם לא הורה הכהן רק סמך על הוראת ב"ד ועשה, הרי זה כשאר שגגת מעשה שהכהן פטור עליו, וגם לא ישלים לרוב ציבור. נמצא לפי"ז שאי אתה מוצא דין 'עשה עם הצבור' אלא כאשר לא ידע הוראת ב"ד והורה ועשה לעצמו, שאם ידע – הלא ע"כ הוא מסור להוראת ב"ד הגדול שמורים הוראה לכל ישראל, ואינו נחשב 'הורה לעצמו'.

מעתה יש לומר שזוהו שהקשה, כיצד יש לקיים דין 'עשה עם הציבור' שיתחייב קרבן ויתכפר עם הציבור, הלא אם הוא המופלא, בהכרח ידע הוראת ב"ד, שהרי אם לא נמלכו בו תחילה אין הוראתם הוראה. ואם אין הכהן מופלא, ע"כ לומר שנמלך במופלא שבב"ד והרי ידע הוראתם. ומתרץ: בשוין, שאין צריך שיימלכו זה בזה (חזו"א הוריות טו, א).

א. ע"ע מה שכתב בסק"ד שלשיטת הרמב"ם (עפ"י הירושלמי, וכאביי) אין מתכפר עם הצבור אלא כשידע הוראת ב"ד ועשה במה שהורו ממש.

ב. משמע לכאורה מתוך הדברים [מכך שלא העמידו שהורה לעצמו ונמלך עם המופלא שבב"ד ואח"כ הורו ב"ד] שגם אם קדם והורה לפני שב"ד הורו, הואיל וחטא לאחר שב"ד הורו [כמשמעות לשון המשנה, שתחילה הורו שניהם ואח"כ חטאו] – הרי זה נחשב כעושה עפ"י הוראת ב"ד הגדול ולא עפ"י הוראתו, והוי שגגת מעשה ופטור מכלום, ואינו משלים לרוב ציבור. וצ"ע בסברא, לפי מה שכתב הרמב"ם (יג, ה) שכל התולה בדעתו ולא מפני הוראת ב"ד, שסבור בעצמו שהדבר מותר – חייב כשבה ושעירה שאינו 'תולה בב"ד'. ולפי"ז מסתבר לכאורה להחשיב את הכהן המסתמך על דעתו [עם הימלכותו במופלא], כעושה עפ"י הוראת עצמו ולא על פיהם.

וע"כ לולא דברי הגאון ז"ל היה נראה לומר שכל שהכהן אינו מופלא והוא מסתמך בהוראתו על מופלא אחר, אין זה נחשב 'הורה לעצמו', שהרי בעצם אין לו שום סמכות הוראה, שאינו לא 'בית דין' ולא 'מופלא'. ועל כרחק שצריך שיהא הוא עצמו מופלא. ועל כן הקשו כיצד יתכן שתחול הוראתם ללא מופלא, והעמידו בשניהם מופלאים.

ג. מה שהניח החזו"א שאם הכהן עשה על פיהם הוי כשגגת מעשה ואינו משלים לרוב ציבור – לפי מה שצדדנו לעיל (ג). שלפי הצד בתוס' שב"ד אינם נחשבים כ'תולים בב"ד' ואעפ"כ איכא למאן דאמר ב"ד משלים לרוב ציבור, כי סוף סוף חטאו בגלל ההוראה המוטעית, י"ל דכל שכן כאן הכהן ישלים לרוב ציבור, הגם שהתורה פטרתו מחטאת, כי סוף סוף ב"ד גרמו בהוראתם להחטאת רוב הציבור.

ד. ע"ע מהרש"א, קרני ראם, חק נתן.

(ע"ב) 'סבר אביי למימר חטא בפני עצמו ועשה בפ"ע היכי דמי, דיתבי בשני מקומות וקא מורו בתרי איסורי. אמר ליה רבא: אטו שני מקומות גורמיין...' – סברת אביי צריכה באור, כיון

שהורו בשני איסורים, מה לי מקום אחד מה לי שני מקומות.

ויש לפרש מה שאמר אביי 'וקא מורו בתרי איסורי' הכוונה 'או דקא מורו בתרי איסורי'. ודעתו היתה [שלא כהנחת הגמרא דלעיל, כנ"ל] שלא נאמר דין 'מתכפר עם הצבור' אלא כשידע בהוראת ב"ד ואזי הוראתם חלה גם עליו כמו על כל ישראל, ואין כאן 'הורה לעצמו'. אבל אם היה במקום אחר או שהורה באיסור אחר – כיון שלא ידע מהוראתם, חייב בפני עצמו. ואכן כך מפורש הדבר לגרסת התוס' 'דיתבי בשני מקומות וקא מורו בחד איסורא'.

ורבא אמר שאין הדבר תלוי כלל במקומות, אלא באיסור אחד לעולם מתכפר עם הצבור [ואפילו בשני מיני חלב – נחשב כאיסור אחד]. ואין דין 'עשה בפני עצמו' אלא בשני איסורים, והרי בשני איסורים אין כלל נפקותא במקומות (עפ"י חזו"א טו, ג).

[יתכן שהלכו בזה לשיטתם ביבמות יד. שלדברי אביי אין איסור 'לא תתגדדו' – לא תעשו אגודות אגודות' בשני בתים דינים בשני מקומות אלא במקום אחד, שסובר שהוראת ב"ד מעיקרא אינה חלה במקום האחר שיש שם ב"ד המורה ובא. ועל כן הכהן המופלא, אינו נחשב תולה בב"ד שבמקום האחר. ורבא אינו סובר חילוק מקומות, והוצרך לחלק שם באופן אחר. ואמנם לא דמי ממש, שהרי כאן מדובר בב"ד הגדול שהוראתם הוראה לכל ישראל, ומ"מ לאביי כיון שלא הגיעה ההוראה למקומו, נחשב כאילו אין שם הוראה].

ז'אילו משיח בעבודת כוכבים לא קתני, מתניתין מני רבי היא דתניא משיח בעבודת כוכבים – רבי אומר: בשגגת מעשה... ותסברא...' – נראה שדיוק הגמרא מתייחס לשתי המשניות; הן לדין העלם דבר עם שגגת מעשה, הן לדין קיום מקצת וביטול מקצת האמור קודם לכן [ולכך לא דייקו שם, שהמתין לכאן לדון בשניהם]. ומשתיהן דייק שתנא דידן סובר שמשיח בעכו"ם חייב בשגגת מעשה גרידא, וממילא אין חילוק בין מקצת לכל הגוף, שאין זה שייך אלא לענין שם 'הוראה'.

ודחו להוכיח מהמשנה הבאה שאין לדייק כן, שהרי לענין זדונו כרת ושגגתו חטאת ודאי אין חילוק בין עכו"ם לשאר מצוות.

דף ח

'משיח מנלן – לאשמת העם הרי משיח כצבור. נשיא – יליף מצות מצות...' – אין להקשות מדוע דרשו כהן משיח מלאשמת העם ולא מאותה גזרה שוה שדרשו נשיא, מצות מצות מציבור – כי ודאי עדיף ללמוד מן הכתוב המפורש באותה פרשה שאשמת משיח כאשמת העם, מללמוד ממקום אחר. ועוד, אין שייך להקשות כן שהרי אין אדם דן גזרה שוה מעצמו אלא אם כן קבלה מרבו, ושמא למדו בהדיא 'מצות מצות' רק בנשיא ולא במשיח (עפ"י שו"ת הרשב"א ח"א שנא).

'לפי שמצינו שחלק הכתוב בין רבים ליחידים, רבים בסייף וממונן אבד, יחידים בסקילה וממונן פלט, יכול נחלוק בקרבנותיהם...' – כי עלה על הדעת לומר שהסיבה שחלוקים בממונם היא תוצאה ממה שחלוקים במיתתם [כלשון שאמרו במקום אחר 'יחידים בסקילה לפי כך ממונן פלט, מרובין בסייף לפי כך ממונן אבד'], וכיון שמצינו ששינוי המיתה עושה חילוק בדין הממונן, כמו כן יש לו לעשות חילוק בקרבנותיהם (עפ"י אור לציון יבמות ט. וע"ע ברש"י סנהדרין קיא: מתוך שהחמרת על היחידים במיתתו, הקלת עליו בממונו, ע"ש במרגליות הים ובמש"כ שם).